

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

ІНСТИТУТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Кафедра міжнародних організацій і дипломатичної служби

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Заступник директора
з навчальної роботи
Інституту міжнародних відносин

І.О. Мінгазутдінов

«___» _____ 2013 року

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

МІЖНАРОДНІ ОРГАНІЗАЦІЇ В СФЕРІ БЕЗПЕКИ

для студентів 1 курсу освітньо-кваліфікаційного рівня «спеціаліст»

галузі знань **0302** міжнародні відносини

спеціальності **7.03020101** «Міжнародні відносини»

спеціалізації *Міжнародні організації і дипломатична служба*

КИЇВ – 2013

Розробник: д.і.н., професор Яковенко Наталя Леонідівна

Обговорено та рекомендовано до видання Науково-методичною радою Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Протокол від “__” _____ 2013 року №.

Голова науково-методичної ради

(_____)

«_____» _____ 2013 року

© Н.Л. Яковенко 2013 рік

© _____, 20__ рік

© _____, 20__ рік

ВСТУП

Програма вивчення навчальної дисципліни за вибором студентів «*Міжнародні організації в сфері безпеки*» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем «спеціаліст» галузі знань 0302 міжнародні відносини, спеціальності 7.03020101 – міжнародні відносини, спеціалізації міжнародні організації і дипломатична служба.

Предметом вивчення навчальної дисципліни «*Міжнародні організації в сфері безпеки*» є діяльність НАТО та ОБСЄ та їхня роль в сучасному світі.

Міждисциплінарні зв'язки: навчальна дисципліна «Міжнародні організації в сфері безпеки» є складовою циклу дисциплін професійної та практичної підготовки у сфері дипломатії та дипломатичної служби, зокрема «Міжнародні організації», «Основи дипломатії та дипломатичної роботи», «Україна в міжнародних організаціях» та дисциплін спеціалізації, зокрема «Великі держави в міжнародних організаціях».

Програма навчальної дисципліни складається з *трьох* змістових модулів:

1. «*Роль НАТО в сучасному світі*»;
2. «*Основні напрямки діяльності НАТО*»;
3. «*ОБСЄ як складова сучасної архітектури європейської безпеки*».

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Мета дисципліни – ознайомлення та вивчення базових аспектів діяльності міжнародних організацій в сфері безпеки, зокрема організації Північноатлантичного альянсу та ОБСЄ, їхньої ролі в світовій політиці щодо збереження та забезпечення міжнародного миру та безпеки.

1.2. Завдання – забезпечити знання студентів спеціалізації „міжнародні організації та дипломатична служба” з питань еволюції стратегічної концепції НАТО та специфіки функціонування інституційної системи цієї міжнародної організації; еволюції стратегії НБСЄ–ОБСЄ по закінченні „холодної війни; напрямків діяльності НАТО та ОБСЄ; основних концептуально-правових та організаційних аспектів внеску НАТО та ОБСЄ як військово-політичних структур колективної безпеки і оборони в загальні зусилля держав, спрямовані на створення механізмів гарантування міжнародного миру і безпеки.

1.3. В результаті вивчення навчальної дисципліни студенти повинні:

знати:

- базові поняття та терміни у сфері безпеки;
- передумови створення НАТО;
- структури та структурну розбудову Північноатлантичного альянсу на сучасному етапі;
- еволюцію стратегічної концепції НАТО;
- політико-правові аспекти операцій НАТО;
- основні напрямки діяльності Північноатлантичного альянсу та ОБСЄ;
- роль НАТО в урегулюванні міжнародних конфліктів;
- правові засади співробітництва України з НАТО;
- еволюцію процесу співробітництва України з Північноатлантичним альянсом;
- еволюцію процесу розширення НАТО;
- проблеми розширення НАТО;
- програми партнерства НАТО;
- процес формування нової стратегії НБСЄ–ОБСЄ;
- особливості розвитку співробітництва країн-учасниць НБСЄ у сфері безпеки;
- зміст основних етапів становлення інституційної системи ОБСЄ;

- характерні риси і особливості організаційної моделі ОБСЄ;
- організаційну структуру і функції органів ОБСЄ;
- розвиток співробітництва ОБСЄ з іншими міжнародними організаціями;
- участь України у діяльності ОБСЄ.

вміти:

- аналізувати причини створення НАТО;
- порівнювати ефективність діяльності НАТО щодо розв'язання міжнародних конфліктів на конкретних прикладах;
- аналізувати внесок України у врегулювання міжнародних конфліктів під егідою НАТО;
- аналізувати сучасну політичну ситуацію в Україні щодо приєднання до міжнародної організації НАТО;
- давати критичну оцінку ефективності результатів співробітництва України з Північноатлантичним альянсом;
- брати участь у дискусіях стосовно питань у сфері безпеки;
- визначати основні проблеми, що існують у діяльності НАТО на сучасному етапі;
- аналізувати різноманітні підходи щодо створення системи безпеки в Європі;
- досліджувати етапи формування НБСЄ – ОБСЄ;
- аналізувати діяльність ОБСЄ щодо розв'язання конфліктів;
- визначати результати участі України в діяльності ОБСЄ;
- аналізувати роль ОБСЄ в запобіганні конфліктам та розв'язанні кризових ситуацій.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться **108 год. (3 кредити ECTS)**, зокрема: *лекції – 34 год., практичні заняття – 17 год., самостійна робота – 57 год.* У курсі передбачено **3 змістових модулі** та **3 модульні контрольні роботи**.

2. Форма підсумкового контролю успішності навчання – залік.

3. Засоби діагностики успішності навчання – усне опитування, модульні контрольні роботи.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Роль НАТО в сучасному світі

Вступ. Альянс ХХІ сторіччя

ТЕМА 1. Аналіз створення і розвитку НАТО в контексті міжнародних відносин (10 год.)

Витоки Північноатлантичного альянсу та коротка історія його заснування. Північноатлантичний договір 1949 р. Засади НАТО. Головні завдання НАТО в галузі безпеки.

НАТО в біполярний період розвитку міжнародних відносин. Мета і принципи діяльності НАТО за часів «холодної війни». Еволюція стратегії оборони північноатлантичного регіону. Стратегічна концепція «щита і меча» (1955 р.). Стратегія «потужної відсічі». Доктрина Армеля (1967 р.). Стратегія «гнучкого реагування». Стратегічна концепція «передової оборони» (1967 р.).

Закінчення «холодної війни», зміни у середовищі безпеки. Проблеми адаптації Північноатлантичного альянсу до нової геополітичної ситуації. Формування нового середовища безпеки в Європі. Контроль над озброєннями. Всеосяжна концепція контролю над озброєннями і роззброєння (травень, 1989 р.).

Лондонський саміт лідерів НАТО (1990 р.). Заклик до пошуків нових шляхів співпраці з країнами Центральної та Східної Європи.

Постбіполярна трансформація стратегії НАТО. Римський саміт (1991 р.) та прийняття Стратегічної концепції НАТО. Її значення для подальшого розвитку Північноатлантичного альянсу. Перехід до конструктивного діалогу та співробітництва з колишніми опонентами, участь у миротворчій діяльності ООН та ОБСЄ. Визначення нової сутності безпеки, її політичних, економічних, соціальних, екологічних аспектів.

«Декларація про мир і співробітництво». Визначення завдань політики НАТО щодо безпеки в Європі. Створення Ради Північноатлантичного співробітництва (РПАС). Вступ України в Раду Північноатлантичного співробітництва (РПАС).

Прийняття Програми «Партнерство заради миру» (січень 1994 р.). Трансформація Ради Північноатлантичного співробітництва (РПАС) в Раду Євроатлантичного партнерства (РЄАП) (травень, 1997 р.).

Основоположний Акт Росія – НАТО (27 травня 1997 р.).

Мадридський саміт (липень 1997 р.). Підписання «Хартії про Особливе партнерство між НАТО та Україною». Сутність Хартії та її значення.

Політика відкритих дверей НАТО для вступу нових членів.

Мадридський саміт 1997 р. Хартія про особливе партнерство між Україною та НАТО (1997 р.) Вашингтонський саміт (23-24 квітня 1999 р.) та ухвалення нової Стратегічної концепції НАТО. Політичні елементи Стратегічної концепції НАТО 1999 р.

Бухарестський саміт 2008 р.

Лісабонський саміт 2010 р. Декларація Лісабонського саміту. Стратегічна концепція оборони та безпеки членів Організації Північноатлантичного договору, прийнята главами держав та урядів в Лісабоні 19 листопада 2010 року.

ТЕМА 2. Структурна розбудова НАТО на сучасному етапі (10 год.)

Політика і прийняття рішень, основні інститути політики і прийняття рішень. Механізм розробки політики і ухвалення рішень. Основні інститути політики і прийняття рішень. Прийняття рішень на основі консенсусу.

Цивільна організація і структури. Трансформація цивільної структури Північноатлантичного альянсу.

Національні делегації. Генеральний секретар. Міжнародний секретаріат. Головні функції Міжнародного секретаріату.

Північноатлантична Рада. Постійні представники. Функції дуайєна Ради. «Постійна Рада». Принципи ухвалення рішень.

Комітет оборонного планування. Його завдання, склад і функції.

Група ядерного планування. Склад і функції.

Військова організація і структури. Військовий комітет – вищий військовий орган НАТО.

Процес консультацій. Консультації з країнами-партнерами, іншими країнами-нечленами та контактними групами.

Система комітетів і їх роль у виробленні рекомендацій для ухвалення рішень.

Верховні головнокомандувачі НАТО. Спільні ролі й обов'язки. Військова командна структура. Верховний головнокомандувач об'єднаних збройних сил НАТО в Європі (SACEUR). Верховний головнокомандувач збройних сил НАТО з питань трансформації (SACT).

Інтегровані військові сили НАТО. Сили негайного і швидкого реагування. Основні сили. Резервні сили.

Головні функції Міжнародного військового штабу.

Сутність внутрішньої адаптації НАТО. Реорганізація та скорочення звичайних озброєнь. Скорочення ядерних озброєнь.

Виконавчий секретаріат. Бюджети НАТО: цивільний, військовий та інфраструктурний.

ТЕМА 3. Політико-правові аспекти операцій НАТО щодо врегулювання міжнародних конфліктів (10 год.)

Суспільно-політичні передумови розвитку миротворчої діяльності Північноатлантичного альянсу. Принципи міжнародного права щодо мирного вирішення спорів між державами.

Сутність системи колективної оборони, створеної НАТО відповідно до ст. 51 Статуту ООН.

Основні положення стосовно забезпечення ефективної колективної оборони, закріплені у Декларації Північноатлантичної Ради, що ухвалена під час Вашингтонського саміту (1999 р.).

Причини, що спонукали до започаткування миротворчих операцій НАТО. Оперативна роль Північноатлантичного альянсу в підтримці миру. Основні етапи миротворчої діяльності НАТО. Питання міжнародно-правової легітимації сучасних миротворчих операцій.

Чинники розширення та поглиблення відносин між НАТО та державами-партнерами у сфері військового співробітництва.

Стамбульський саміт НАТО (2004 р.) та його досягнення.

Оцінка ролі держав-партнерів у операціях під оперативним командуванням та управлінням НАТО.

ТЕМА 4. Процес розширення НАТО (10 год.)

Передумови та підстави розширення НАТО на схід. Брюссельський саміт 1994 р. Сутність та принципи розширення Північноатлантичного альянсу. Трансформація та розширення НАТО на країни колишнього соцтабору.

Раунди розширення НАТО.

Процес вступу: основні вимоги до кандидатів в члени НАТО. Добровільність приєднання до Альянсу як прояв демократичного волевиявлення країни-кандидата. Запровадження Плану дій щодо членства в НАТО (квітень, 1999 р.). Базові військово-політичні критерії членства та процедура вступу до НАТО. Політичні та економічні критерії. Оборонні та військові критерії. Питання ресурсів. Питання безпеки. Правові засади та критерії набуття членства в НАТО. План дій щодо членства НАТО та його імплементація.

Політика відкритих дверей Альянсу. Нова Стратегічна концепція НАТО 2010 р. про «Політику відкритих дверей» (ст. 27). Кроки по шляху розширення Альянсу.

Вступ до НАТО Польщі, Угорщини та Чеської республіки (1999 р.). Етапи процесу набуття їх членства.

Вступ до НАТО десяти східноєвропейських країн – Болгарії, Чеської Республіки, Естонії, Латвії, Литви, Угорщини, Польщі, Румунії, Словаччини, Словенії (2004 р.). Їхній досвід.

Вступ до НАТО Албанії та Хорватії (2008 р.).

Боротьба думок навколо проблеми розширення НАТО. Позиція Росії щодо розширення НАТО. Ставлення України до розширення Альянсу. Дискусія навколо проблеми розширення НАТО в правлячих колах США. Позиції інших держав-членів НАТО стосовно доцільності подальшого розширення Північноатлантичного альянсу.

Перспективи розширення НАТО. Україна і розширення НАТО.

Досвід країн, що діють за Планом дій щодо членства.

Розширення НАТО і національна безпека України. Громадська думка стосовно вступу України до НАТО. Аналіз результатів громадського опитування.

Змістовий модуль 2. Основні напрямки діяльності НАТО

ТЕМА 5. Політика та програми Партнерства НАТО (12 год.)

Передумови розвитку партнерського напрямку діяльності НАТО та його інституційне закріплення. Нова Стратегічна концепція НАТО 2010 р. про партнерство Альянсу з країнами та міжнародними організаціями (Ст. 28–35).

Рада Євроатлантичного партнерства (РЄАП) (1997 р.). Склад, характер, значення. План дій. Цінність РЄАП як консультативного органу і механізму співпраці в рамках партнерства.

Програма «Партнерство заради миру» (1994 р.) (ПЗМ). Цілі, принципи та напрями розвитку. Ініціативи Вашингтонського саміту (1999 р.) щодо подальшого поглиблення ПЗМ.

Роль Програми «Партнерство заради миру» в розвитку співробітництва держав-членів та країн-партнерів Альянсу. Цілі ПЗМ. Індивідуальні Програми партнерства. Дипломатичні місії країн-учасниць ПЗМ. Військові представництва при Військовому Комітеті. Приєднання і участь України в Програмі «Партнерство заради миру» (ПЗМ). Яворівський військовий полігон – визнаний центр для проведення навчань в рамках ПЗМ.

Угода між Україною та НАТО про статус збройних сил в рамках ПЗМ. Діяльність України в форматі ПЗМ. Розширення сфери співробітництва. Операції з підтримання миру, гуманітарні операції, оборонна політика і безпека, аспекти стандартизації. Военна освіта, тренування, проведення спільних військових навчань, планування, організація і управління національними дослідженнями в сфері оборони.

Роль Празького саміту (2002 р.) для поглиблення партнерства. Індивідуальний план дій партнерства.

Стамбульський саміт (2004 р.) щодо подальших кроків з поглиблення партнерства, пристосування його до основних специфічних питань та для більш безпосереднього задоволення потреб і вимог країн-партнерів. План дій партнерства з розбудови оборонних інституцій.

Лісабонський саміт (2010 р.) про РЄАП та ПЗМ як центральні механізми для бачення єдиної, вільної та мирної Європи.

Співробітництво між НАТО і Росією в рамках ПЗМ. Особливості розвитку партнерських відносин між НАТО та Росією. Участь Росії в роботі РПАС, РЄАП і Програми «Партнерство заради миру». Участь російських контингентів в Силах імплементації і Силах стабілізації.

«Основоположний Акт про взаємовідносини, співробітництво і безпеку між НАТО і Російською Федерацією» (27 травня 1997 р.) та Римська декларація. Постійно діюча спільна Рада НАТО – Росія, її функції та повноваження. Напрямки консультацій і співпраці. Нова Стратегічна концепція НАТО 2010 р. про поглиблення співробітництва між НАТО та Росією (Ст. 33–34).

Середземноморський діалог. Склад учасників, цілі та принципи. Напрямки діалогу і співробітництва. Політичний і практичний виміри Середземноморського діалогу. Вдосконалення і розвиток Середземноморського діалогу. Стамбульська ініціатива співпраці (2004 р.).

Основні програми партнерства та співробітництва Альянсу у невійськовій сфері. Програма «Безпека через науку».

ТЕМА 6. Роль НАТО в урегулюванні югославського конфлікту (10 год.)

Роль НАТО у врегулюванні конфлікту в Боснії та Герцеговині. Дії НАТО на підтримку операції ООН – Сил охорони ООН.

Форми і методи діяльності.

Позитивне значення дій НАТО, які сприяли підписанню Дейтонських угод.

Дії НАТО після Дейтонських угод, коли Північноатлантичний альянс виступив як самостійна сила. «Сили імплементації» (ІФОР). Внесок українського батальйону в дії ІФОР. «Стабілізаційні сили» (СФОР). Участь українських підрозділів в Стабілізаційних силах НАТО. Характеристика операцій Північноатлантичного альянсу. Склад учасників. Цілі. Напрямки діяльності. Участь в натовських операціях країн-партнерів та міжнародних організацій. Загальна оцінка операцій НАТО в Боснії та Герцеговині.

НАТО і косовський конфлікт.

Сутність кризи та її гуманітарні наслідки. Дипломатичні заходи по врегулюванню конфлікту. Дії Ради Безпеки ООН.

Міжнародні зусилля по врегулюванню кризи. Переговори в Рамбуйє та Парижі.

Загострення ситуації в Косові. Гуманітарна криза.

Рішення НАТО розпочати нанесення ударів з повітря. Початок якісно нового етапу в діяльності Альянсу. Оцінка військової акції НАТО.

Неадекватність форм, методів і масштабів застосування сили. Невідповідність між гуманітарними цілями операції та методами її здійснення. Завершення бойових дій НАТО та їх загальна оцінка.

Початок нового етапу. Рішення Ради Безпеки ООН про розгортання в Косовому міжнародної цивільної присутності та сил безпеки під егідою ООН з суттєвою участю НАТО. Розгортання сил НАТО КФОР (червень 1999 р.). Склад учасників. Цілі. Гуманітарна діяльність. Участь України в миротворчих операціях НАТО на території колишньої Югославії.

Узагальнення досвіду діяльності НАТО в колишній Югославії.

ТЕМА 7. Співробітництво НАТО з міжнародними організаціями (10 год.)

Співробітництво між НАТО та Західноєвропейським Союзом. Засади взаємодії. Брюссельський саміт Альянсу 1994 р. про вдосконалення співпраці з ЗЄС. Концепція Багатонаціональних об'єднаних оперативно-тактичних сил (БООТС). Призупинення дій постійного механізму консультацій НАТО – ЗЄС (2000 р.). Асамблея ЗЄС. Передача Європейському Союзу відповідальності ЗЄС.

Розбудова власне Європейської системи безпеки та оборони як складова процесу внутрішньої адаптації Альянсу. Амстердамський договір ЄС. Значення «Петерсберзьких завдань» для ЄС. Офіційні засідання НАТО–ЄС. Спільна Декларація щодо розвитку європейської політики в галузі безпеки та оборони. Домовленості «Берлін плюс» (2003 р.). Розвиток відносин НАТО з Європейським Союзом. Мета і види взаємодії НАТО і ЄС.

Стратегічне партнерство між НАТО і Європейським Союзом та його особливості. Спеціальні робочі групи НАТО–ЄС, їхня діяльність.

Спільна заява стосовно ситуації на заході Балкан. Співпраця на заході Балкан. Еволюція відносин НАТО – ЄС. Лісабонський договір. Група НАТО–ЄС з розвитку оборонної спроможності (2003 р.). Бойові групи ЄС у рамках домовленостей «Берлін-плюс».

Нова Стратегічна концепція НАТО 2010 р. про співробітництво Альянсу з Європейським Союзом (Ст. 32).

Основні етапи інституціоналізації НБСЄ/ОБСЄ та підтримка цього процесу з боку Північноатлантичного альянсу. Особливості взаємодії НАТО з ОБСЄ. Сфери взаємодії в контексті розвитку сучасних євроатлантичних відносин.

Співробітництво між НАТО та ООН. Декларація ООН–НАТО 2008 р.

Співпраця НАТО з іншими міжнародними організаціями (Рада Європи, Міжнародна організація з міграції, Організація з питань заборони хімічних озброєнь та ін.). Співпраця Альянсу з парламентськими і неурядовими організаціями (Міжнародний комітет Червоного Хреста, Парламентська Асамблея НАТО, Асоціація Атлантичного договору та ін.).

Нова Стратегічна концепція НАТО 2010 р. про співробітництво Альянсу з ООН (Ст. 31).

Змістовий модуль 3.

ОБСЄ як складова сучасної архітектури європейської безпеки

ТЕМА 8. Роль та місце ОБСЄ в системі сучасних міжнародних відносин (6 год.)

Концептуальні засади функціонування ОБСЄ.

Гельсінський Заключний акт. Значення Гельсінського Заключного акту для започаткування ОБСЄ.

Головні віхи розвитку гельсінського процесу. Особливості сучасної системи міжнародних відносин. Домовленості та угоди у галузі контролю над озброєнням після завершення „холодної війни”. Зміцнення довіри у військовій галузі.

Договір про звичайні збройні сили в Європі.

Договір про відкрите небо.

Потенціал ОБСЄ у сфері підтримання стабільності в Європі та у світі.

Аналіз ефективності механізмів ОБСЄ, її реальної ролі та значення у забезпеченні безпеки в Європі.

Актуальність завдань діяльності ОБСЄ щодо безпеки в Європі.

ТЕМА 9. Етапи формування ОБСЄ: історичні аспекти. Формування нової стратегії НБСЄ – ОБСЄ після закінчення „холодної війни”: політичні аспекти (5 год.)

Особливості та характерні риси повоєнного політичного розвитку Європи.

Ініціативи СРСР щодо створення Організації для забезпечення безпеки в Європі.

Берлінська нарада міністрів закордонних справ СРСР, США, Великобританії та Франції 1954 р. та проект „Загальноєвропейського договору про колективну безпеку в Європі”.

Нарада у Бухаресті (1966 р.) та прийняття Декларації Політичного консультативного комітету держав-учасниць Організації Варшавського договору, „Декларація про мир, безпеку і співробітництво в Європі”.

Підготовка загальноєвропейської наради у 1972 р.

Тривалість переговорів у Гельсінкі та Женеві. Участь представників 35 держав Європи, США та Канади щодо вироблення домовленостей у сфері безпеки.

Підписання Гельсінкського Заключного акту 1975 р. Характеристика спектру питань, що міститься в Акті.

„Декалог принципів”: підвалини співробітництва європейських держав.

Белградська зустріч представників держав – учасниць НБСЄ 1977–1978 рр. та її підсумки.

Зустріч представників держав – учасниць НБСЄ у Мадриді 1980 р. та прийняття Підсумкового документу.

Чергові зустрічі представників держав – учасниць НБСЄ та їх результати.

Характеристика системи міжнародних відносин у постбіполярний період. Процеси трансформації в Європі.

Підходи щодо створення системи безпеки в Європі.

НБСЄ як єдиний форум для спілкування всіх європейських держав, США, Канади, держав Центральної Азії та Закавказзя.

Кардинальні зміни в Європі по завершенні „холодної війни”. Виникнення нових загроз.

Паризький саміт НБСЄ 1990 р. за участю глав держав та урядів країн-учасниць та початок нового етапу у розвитку відносин Схід – Захід.

Прийняття „Хартії для Нової Європи”. Її основні положення.

Гельсінський саміт НБСЄ 1992 р. та підписання документу „Виклик часу змін”.

Визначення ролі НБСЄ в якості форуму для проведення переговорів та співробітництва: стимулювання процесу формування нової Європи.

Готовність НБСЄ до співпраці з іншими структурами у галузі безпеки, зокрема ЗЄС, ЄС, НАТО тощо.

ТЕМА 10. Вироблення моделі нової системи безпеки в Європі у форматі НБСЄ (4 год.)

Підсумки саміту НБСЄ у Будапешті 1994 р.

Значення Підсумкового документу, його структура та зміст. Ухвалення „Кодексу поведінки з політико-військових аспектів безпеки” та його характеристика.

Визначення параметрів формування нової моделі загальної і всеохоплюючої безпеки в Європі на XXI ст..

Значення Лісабонського саміту ОБСЄ (1996 р.) у процесі моделювання структури безпеки.

Прийняття декларації „Про модель загальної і всеохоплюючої безпеки для Європи XXI століття” та її основні положення.

Ініціативи щодо подальшого поглиблення інституціоналізації ОБСЄ та остаточне перетворення її на повноцінну регіональну організацію. Розробка та прийняття Статуту ОБСЄ, розробка чіткої концепції миро творчості та формування власних миротворчих сил.

Обрис новітньої системи безпеки у форматі ОБСЄ: військова, політична, економічна, науково-технічна та екологічна складові.

Стамбульський саміт ОБСЄ 1999 р. та загальне визнання нової моделі трансатлантичної безпеки.

Підписання Хартії європейської безпеки, адаптованого Договору про звичайні збройні сили в Європі та ухвалення оновленого Віденського документу про заходи зміцнення довіри й безпеки. Їх характеристика.

ТЕМА 11. Структура ОБСЄ (5 год.)

Процес формування інституційного каркасу Ради з безпеки та співробітництва в Європі та трансформація НБСЄ у ОБСЄ. Відсутність в системі ОБСЄ вагомих силових інституцій.

Порядок проведення самітів ОБСЄ.

Роль та сутність „Оглядових конференцій”. Дієвість структури ОБСЄ. Основні інститути ОБСЄ.

Рада міністрів (РМ) – центральний директивний орган ОБСЄ. Старша Рада (СР) ОБСЄ.

Парламентська Асамблея (ПА) ОБСЄ. Її склад та функції.

Керівна Рада: контроль, керівництво та координація діяльності ОБСЄ.

Постійна Рада (ПР). Склад та функції.

Форум із співробітництва й безпеки (ФСБ). Розробка концепцій контролю над озброєнням, методики забезпечення та зміцнення стабільності в Європі.

Секретаріат ОБСЄ. Завдання та функції. Генеральний секретар – головна адміністративна посадова особа в ОБСЄ. Порядок призначення та компетенція.

Діючий Голова ОБСЄ (на сьогодні – Олександр Стубб (Фінляндія). Трійка.

Верховний комісар у справах національних меншин (ВКНМ). Секретаріат ВКНМ, місце розташування – Гаага.

Бюро з демократичних інститутів та прав людини (БДІПЛ). Місце розташування – Варшава.

Представник з питань свободи ЗМІ.

ТЕМА 12. Напрямки діяльності ОБСЄ (5 год.)

Діяльність ОБСЄ по урегулюванню конфліктів.

ОБСЄ як основний інструмент для запобігання конфлікту на ранніх стадіях його виникнення, регулювання самої кризи і відновлення миру після закінчення конфлікту. Основна функція ОБСЄ – підтримання миру і безпеки.

Правова база миротворчої діяльності НБСЄ – ОБСЄ.

Центр ОБСЄ по запобіганню конфліктів.

Застосування політичних консультацій, як інструмент превентивної дипломатії.

Місії ОБСЄ. Практика спрямування спеціальних місій. Порядок надсилання місій, їх загальні цілі та завдання. Формування складу місій.

Місія ОБСЄ в Україні (1994–1999) та її діяльність.

Основоположні принципи миротворчих операцій, що проводяться під егідою ОБСЄ.

Місія нагляду та допомоги щодо підтримання перемир'я.

Місія контролю виводу військ.

Місія підтримання збереження порядку та законності.

Місія забезпечення гуманітарної та медичної допомоги.

Місія допомоги біженцям.

Місія спостерігачів ОБСЄ за проведенням президентських та парламентських виборів (Киргизстан, Україна, 2009 р.).

Діяльність НБСЄ – ОБСЄ щодо дотримання прав людини та втілення в життя таких принципів, як невтручання у внутрішні справи. Проекти ОБСЄ. Координатор проектів ОБСЄ в Україні. Перебіг головування України в ОБСЄ 2013 р.

ТЕМА 13. Діяльність ОБСЄ щодо розв'язання конфліктів на терені колишнього СРСР та колишньої Югославії (5 год.)

Постійні місії та інші органи ОБСЄ на місцях (були задіяні у 25 операціях).

Започаткування місії НБСЄ в Грузії (1992 р.) з метою забезпечення переговорів між сторонами у конфлікті.

Участь ОБСЄ у розв'язанні нагірно-карабаського конфлікту (1992 р.) між Азербайджаном та Вірменією.

Діяльність ОБСЄ щодо урегулювання чеченського конфлікту.

Роль ОБСЄ у розв'язанні конфліктів у європейській частині колишнього СРСР: Естонія, Латвія, Молдова, Білорусь. Роль ОБСЄ у вирішенні кримсько-татарської проблеми.

Діяльність ОБСЄ у Середній Азії: конфлікти в Таджикистані, Казахстані, Киргизстані та Туркменистані.

Переваги та недоліки діяльності ОБСЄ щодо розв'язання зазначених конфліктів.

Комплексний підхід ОБСЄ щодо миротворчої діяльності на теренах колишнього СРСР.

Діяльність Верховного комісара у справах національних меншин у Прибалтиці.

Діяльність представника ОБСЄ з питань свободи ЗМІ (заяви в Казахстані (2008 р.), Узбекистані (2008 р.), Туркменістані (2008 р.), Росії (2009 р.) щодо насильницьких дій проти журналістів).

Югославська криза – перший виклик, для ОБСЄ (90-ті роки після ухвалення „Хартії для Нової Європи”). Війна на теренах колишньої Югославії як випробування реальної ефективності ОБСЄ в якості загальноєвропейського інституту безпеки.

Значення дослідження діяльності ОБСЄ щодо розв’язання конфлікту на теренах колишньої Югославії як досвіду миротворчості ОБСЄ.

Діяльність місії ОБСЄ щодо повернення біженців.

Роль ОБСЄ у врегулюванні конфлікту в Боснії та Герцеговині. Форми і методи діяльності.

Направлення місії ОБСЄ до Боснії та Герцеговини.

Започаткування місії ОБСЄ у Хорватії. Її основні завдання та результативність роботи.

Присутність ОБСЄ у Албанії. Співробітництво з міжнародними інституціями та албанським урядом.

ОБСЄ та конфлікт у Косово. Сутність кризи та її гуманітарні наслідки. Створення у 1998 р. Версифікаційної місії ОБСЄ в Косово. Її цілі та завдання.

Діяльність Наглядової місії ОБСЄ у Македонії.

Аналіз миротворчої діяльності ОБСЄ у врегулюванні конфлікту на терені колишньої Югославії.

ТЕМА 14. Співробітництво ОБСЄ з іншими міжнародними організаціями (6 год.)

Взаємодія Парламентської асамблеї з іншими інститутами ОБСЄ. Співробітництво ОБСЄ з Північноатлантичним Альянсом. Вторинність по відношенню до НАТО.

Євросоюз і ОБСЄ. Роль співробітництва ЄС та ОБСЄ у розв’язанні грузинсько-південноосетинського конфлікту.

Напрямки співробітництва ОБСЄ та ООН.

Співробітництво ОБСЄ з іншими міжнародними організаціями.

5. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

Основна:

1. Афанасьевский Н. Лиссабонский саммит ОБСЕ // Международная жизнь. - 1997.- №1.- С.13-28.
2. Губерський Л.В. Порівняльний аналіз розвитку систем безпеки у Європі та Азіатсько-Тихоокеанському регіоні//Вісник Київського університету. Міжнародні відносини. Вип.5. – 1996. – С. 3-19.
3. Міжнародні організації: Навчальний посібник. – К., 2005.
4. На шляху до справжнього партнерства у нову епоху. Підсумковий документ зустрічі глав держав і урядів країн ОБСЄ в Будапешті 4 – 6 грудня 1994 р.// Політика і час. - 1995.- №1.
5. Васильев В., Глинский Д. Политические ограничители расширения НАТО и возможности России // Мировая экономика и международные отношения. – 2000. - №7. – с. 15–30.
6. Грищенко К.І. В ім'я запобігання війни // Політика і час. – 1998.-№5.-с.14-21.
7. Гуменюк Б.І. Північноатлантичний Союз // Міжурядові регіональні організації: Навчальний посібник. – К.: „Київський університет”, 2001. – с. 30-52.
8. Гуменюк Б.І., Полторацький О.С. НАТО і проблеми національної безпеки України//Науковий вісник Дипломатичної академії України. – К., 2002. – Вип. 7. – с. 21-36.
9. Полторацький О.С. НАТО в сучасних євроатлантичних відносинах: Навчальний посібник. – К., 2005.

Нормативна база:

1. Державна програма співробітництва України з організацією Північно-Атлантичного Договору (НАТО) на період до 2001 р. // Урядовий кур'єр. – 1999. – 24 березня.
2. Заключительный Акт Совещания по безопасности и сотрудничеству в Европе. Хельсинки, 30 июня – 1 августа 1975 г. – М. : Междунар. отношения, 1975.
3. Концепція (основи державної політики) національної безпеки України // Урядовий кур'єр. – 1997. – № 21.
4. Партнерство заради миру // Довідник НАТО. – К. : Основи, 1999.
5. Північноатлантичний договір. Вашингтон, округ Колумбія, 4 квітня 1949 р.
6. Постанови Верховної Ради України щодо відносин України і НАТО // Відомості Верховної Ради. 1999. – № 20-21.
7. Стратегічна концепція Альянсу, затверджена у Вашингтоні 23-24 квітня 1999 р. // Путівник до саміту НАТО у Вашингтоні 23-25 квітня 1999 р.
8. Стратегічна концепція оборони та безпеки членів Організації Північноатлантичного договору, прийнята главами держав та урядів в Лісабоні 19 листопада 2010 року. – К. : Центр інформації та документації НАТО в Україні, 2011.
9. Путівник до саміту НАТО у Вашингтоні 23-25 квітня 1999 року.
10. Верховна Рада України Комітет з питань Європейської Інтеграції: «Про взаємовідносини та співробітництво України з НАТО»: Парламентські слухання. – К., 2003.
11. Стамбульська декларація: наша безпека в новому сторіччі. – Брюссель, 2004.

12. Хартія про Особливе партнерство між Україною і НАТО // Політика і час. – 1998 – № 8.

Додаткова:

1. Арон Р. Мир і війна між націями. – К.: Юніверс, - 2000. – 688с.
2. Богданович В. Ю. НАТО и Украина: (кто и зачем тянет Украину в НАТО?) / Богданович В. Ю., Егоров Ю. В., Маначинский А. Я. – К. : Изд. Дом «Румб», 2009.
3. Богданович В. Нові кордони-лінія нового протистояння? // Політика і час. – 1998. – № 6.
4. Богданович В.Ю., Егоров Ю.В., Маначинский А.Я. НАТО и Украина (кто и зачем тянет Украину в НАТО?) – К., 2009.
5. Блек Лері. Москва та розширення НАТО: готові до другої хвилі? // Національна безпека і оборона. – 2000. – №8. – С. 53 – 57.
6. Бруз В. ООН і НАТО: проблеми співробітництва / В. Бруз // Сучасна дипломатія. – К., 1999.
7. Восток/Запад. Региональные подсистемы и региональные проблемы международных отношений/под ред. А. Д. Воскресенского. – М.: Московский государственный институт Международных отношений (Университет); «РОССПЭН», 2002.
8. Довідник НАТО. – Брюссель, 2006.
9. За и против. Обсуждение вариантов обеспечения евроатлантической безопасности. – Брюссель, 2006.
10. Грицай С. НАТО вчора, сьогодні, завтра // Нова політика. – 1999. – № 2.
11. Крапівін О.В., Володіна М.О. Інтеграційні проекти України з НАТО // Науковий вісник Дипломатичної академії України. Випуск 14. К., 2008. – С. 39– 45.
12. Крижанівський В.П. Була б політична воля//Політика і час.- 1995. - №1.
13. Матеріали про НБСЄ//Політика і час.-1995.-№1.-С.23-32.
14. Міжнародні організації: Навчальний посібник. – К., 2005.
15. Міжурядові регіональні організації: Навч. посібник / За ред. Б.І.Гуменюка.- К.,2001. – С. 75-86
16. Миротворча діяльність України: кооперація з НАТО та іншими структурами європейської безпеки. - К.: „Стилос”. - 2002 – С. 87-117
17. Мовчан М. Україна – НАТО: проблеми та перспективи // Нова політика. – 2001. - №3(35). – с. 26 – 29.
18. Мінгазутдінов І.О. Розширення НАТО та ЄС: парадокси взаємозалежності // Вісник Київського Університету. Міжнародні відносини. – 1999. – №11.
19. На шляху до справжнього партнерства у нову епоху. Підсумковий документ зустрічі глав держав і урядів країн ОБСЄ в Будапешті 4 – 6 грудня 1994 р.// Політика і час. - 1995.- №1.
20. Організація Північноатлантичного договору (НАТО) // Міжнародні організації: Навчальний посібник. – К., 2005.
21. Особливе партнерство – особливі перспективи // Урядовий кур'єр. – 1998. – 13 серпня.
22. Палій О. Навіщо Україні НАТО? – К., 2006.
23. Партнерство з НАТО: від кількості до якості // Урядовий кур'єр. – 2000. – 2 березня.
24. Перспективи співпраці України та Альянсу // Урядовий кур'єр. – 2000. – 29 січня.
25. Перепелиця Г. Україна і НАТО: перспективи співробітництва / Г. Перепелиця //

- Національна безпека і оборона. – 2000. – №7. – С. 37 – 47.
26. Перепелиця Г.М. Євроатлантичний курс України: концепти сучасного розвитку // Науковий вісник Дипломатичної академії України. Випуск 14. К., 2008 . – С. 34–39.
 27. Поляков Л. Європейська безпека: нові загрози – нові відповіді? / Л. Поляков, М. Сінгуровський // Національна безпека і оборона. – 2001. – №9. – С. 18–24.
 28. Полторацький О.С. НАТО в сучасних євроатлантичних відносинах: Навчальний посібник. – К., 2005.
 29. Полторацький О. С. Внесок НАТО в боротьбу проти міжнародного тероризму / О. Полторацький // Науковий вісник Дипломатичної академії України. – К., 2003. – Вип. 8.
 30. Рахманинов Ю.Н. ОБСЕ в ХХІ в.: на пути к новой модели безопасности // Мировая экономика и международные отношения.— 1997.— №5.— С.45.
 31. Ротфельд Адам. НАТО – ЄС: очікування та наслідки // Національна безпека і оборона. – 2000. – №8. – С. 37 – 39.
 32. Самвелян Т.Э. Международные споры: становление системы урегулирования в рамках ОБСЕ // Общественные науки и современность.-1998.-№2-С.75
 33. Стамбульський саміт. Довідник. – Брюссель, 2004.
 34. Тертичний В. Розширення НАТО: військові аспекти // Політика і час. – 1996. – № 8.
 35. Три мнения о расширении НАТО // США: экономика, политика, идеология. – 1997. – № 6.
 36. Томашевич О. Участь України в програмах Партнерства НАТО / О. Томашевич // Науковий вісник Дипломатичної академії України. – К., 2002. – Вип. 6. – С. 39 – 47.
 37. Хартия для новой Европы. Итоговый документ совещания глав государств и глав правительств стран-участниц СБСЕ. Париж, 19-21 ноября 1990 г.// Международная жизнь.-1990.-№12.
 38. Хельсинки. 20 лет спустя // Международная жизнь. – 1995. - №8.
 39. Хоменко М.М. Місія ОБСЄ в Україні: основні напрями та результати діяльності// Актуальні проблеми міжнародних відносин. Вип. 22 (частина II).- К., 2000.-С.72-82.
 40. Хоменко М.М. Україна і ОБСЄ: від формальної участі до реального членства// Актуальні проблеми міжнародних відносин. Вип.23 (частина III). – К., 2000.-С.40-51.
 41. Шустов В. Достижения СБСЕ – перспективы ОБСЕ // М.Ж.,-1995.- №11-12.
 42. Шелепин М. Равная безопасность для стран ОБСЕ // Международная жизнь. – 2000.- №2- С.64-65
 43. Удовенко Г. Співпраця з НАТО // Урядовий кур'єр. – 1997. – 14 червня.
 44. Українська дипломатична енциклопедія. – К., 2005.
 45. Україна і НАТО: використання міжнародного досвіду імплементації планів співробітництва: монографія / Бараннік В.О., Брежнева Т.В., Гречанінов В.А., Іваненко А.М. та ін. – Дніпропетровськ, 2006.
 46. Україна – НАТО: оборонно-промислова перспектива / В. В. Бадрак, С. Г. Згурець, М. М. Самусь, О. О. Набоченко та ін. – К., 2008.
 47. Україна і НАТО: співробітництво чи незалежність // Голос України. – 1999. – 27 березня. Україна на шляху до НАТО: через радикальні реформи до набуття членства / За ред. Г.М. Перепелиці. – К., 2004. Яковенко Н.Л. Вплив

співробітництва з НАТО на поглиблення демократії в Україні // НАТО: виклики сучасності: Мат-ли міжн. наук.-практ. конференції. – Київ, 28 квітня 2009 р. – К., 2009.

48. Yakovenko N. *Ukraine, NATO & European Security* / Natalya Yakovenko. – Lancaster : CDISS, 1998.
49. Yakovenko N. L. *Ukraine – NATO Relationship: Evolution of Cooperation* / N. L. Yakovenko // *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. Випуск 70. Ч. 1. – К., 2007. – С. 64–71.